

En färdväg för hållbara livsmedelssystem

Introduktion

Livsmedelssystemets betydelse för möjligheterna att nå de globala målen för hållbar utveckling är central. Flera rapporter, inte minst från FAO, visar att hungern i världen har ökat flera år i rad, biodiversiteten är i akut kris, sötvattensbristen fortsätter liksom utarmningen av världens jordar, och världens naturresurser förbrukas i en ohållbar omfattning. Alla former av felnäring leder till ökad ohälsa. Därtill är klimatfrågan alltjämt vår tids ödesfråga. Torka, översvämningar, bränder och andra följder av ett förändrat klimat slår redan i dag hårt mot människors möjlighet till ett gott liv. En viktig del i att möta dessa utmaningar handlar om att den globala livsmedelsproduktionen- och konsumtionen behöver bli mer hållbar ur alla tre hållbarhetsperspektiv. En fortsatt öppen handel bidrar till global tryggad livsmedelsförsörjning, fördelning av resurser och resiliens vid kriser, vilket inte minst Covid19-pandemin har visat. För att nå de 17 globala målen för hållbar utveckling så krävs förändringar av livsmedelssystemen. Det finns en stor utvecklingspotential och nya möjligheter i alla delar i systemen. Även om förutsättningarna skiljer sig åt i världen är många av utmaningarna desamma. Insatser inom Sverige ger effekter också globalt samtidigt som omvärldens utveckling och arbete vad gäller hållbara livsmedelssystem påverkar Sverige, inte minst av beslut inom EU. Sverige har också en global roll för hållbara livsmedelssystem i kraft av sitt internationella bistånd. Flera politikområden behöver samverka för att säkerställa att livsmedelssystemens hållbarhet stärks både i Sverige och globalt

Under ledning av statssekreterare Per Callenberg har Sverige under vintern och våren 2021 arrangerat sju dialoger som en del av förberedelserna inför FN:s toppmöte om livsmedelssystem den 23 september 2021. Den inledande nationella dialogens resultat diskuterades vidare i två regionala dialoger. Vidare anordnade Sverige fyra tematiska dialoger varav en med fokus på social hållbarhet och tre med globalt perspektiv. Totalt har drygt 650 personer medverkat och representationen har varit mycket bred, med viss övervikt för myndigheter och akademi. De tre dialogerna med globalt fokus har haft en något jämnare representation med bl.a. fler representanter från civilsamhället. Majoriteten av de medverkande har varit kvinnor och personer över 30. Färdvägen baseras på dessa dialoger.

Dialogerna har visat att det finns flera svenska styrkor som ska tas till vara i det fortsatta arbetet med att utveckla ett hållbart livsmedelssystem:

- kunskapsnivån och medvetenheten kring utmaningar och möjligheter är relativt stor.
- Intresset, engagemanget och viljan att bidra till en förändring är starkt inom alla sektorer och delar i systemet.
- En vana av att föra dialog och samtal över sektorsgränser och mellan aktörer skapar samförstånd och kunskapsöverföring.
- De slutsatser som regeringen dragit i sitt arbete med bl.a. Agenda 2030, Livsmedelsstrategin, konkurrenskraftsutredningen och i forskningspropositionen 2020, samt OECD:s rapport om innovationssystemet inom jordbruk och livsmedel bekräftas.
- Utvecklingssamarbetets relevans för hållbar livsmedelsproduktion i låg- och medelinkomstländer – områden kopplat till jordbruk och landsbygdsutveckling, fiske- och vattenbruk, vatten, social och ekonomisk hållbarhet och inkludering, rättigheter, ungdomar, ursprungsbefolkningar mm bekräftas.

Några av de svenska svagheter som dialogerna har identifierat är bl.a. att:

- Det finns behov av en stärkt gemensam målbild och en mer sammanhållen politik med större fokus på systemperspektivet.
- Det är fortsatt viktigt att säkerställa det balanserade och integrerade förhållningssättet till hållbarhetens ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner¹.
- Stat, region och kommun har höga ambitioner, men arbetet går i otakt dem emellan
- Många utmaningar kvarstår trots insatser från både stat, region och kommun såväl som andra aktörer. Det tar tid att åstadkomma förändring.

---

¹ Se bl.a. tabell 1 i Annex 1

- Förhållandet mellan det nationella och internationella behöver belysas mer, inte minst Sveriges roll och påverkan i det globala systemet med fokus på hållbar produktion och konsumtion.

Dialogerna har resulterat i ett omfattande material och ligger till grund för den svenska färdvägen. Färdvägen är ett av flera verktyg för det fortsatta arbetet. I färdvägen har regeringen haft som ambition att gruppera och presentera de områden som varit mest återkommande i dialogerna, som kan spela en strategisk roll och som kan ge vidare effekter. Färdvägens omfattning är dock begränsad. Därför bör samtliga rapporter från dialogerna ses som en del av färdvägen och det fortsatta arbetet mot hållbara livsmedelssystem i Sverige och världen. Regeringens pågående eller nyligen beslutade insatser som korresponderar till områdena presenteras.

Relevanta processer och policydokument för arbetet

Färdvägen ska relatera till existerande policys och strategier. Följande processer har i huvud-sak, men inte uteslutande, identifierats för det fortsatta arbetet för ett hållbart livsmedelssystem.

- Agenda 2030 och dess riksdagsbundna mål, Addis Ababa Action Agenda om utvecklings-finansiering (FfD) samt Parisavtalet
- Genomförandet av den nationella Livsmedelsstrategin
- Genomförande av Forsknings- samt folkhälsopropositioner.
- Implementeringen av ”Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige”
- Genom myndighetsstyrning
- I miljömålsarbetet
- Genom samverkansprogrammen i synnerhet samverkansprogrammet näringslivets klimat-omställning och samverkade policyinspel inom denna
- I genomförandet av Stockholm +50²

---

² Avhängigt beslut om agenda för Stockholm +50

- Genom strategier som styr Sidas verksamhet
- Organisationsstrategier för relevanta FN-organ, andra multilaterala organisationer och re-levanta utvecklingsbanker
- Genomförandet av den europeiska jordbruks- respektive fiskepolitiken (CAP och CFP) i Sverige och övriga relevanta EU-initiativ (t.ex. Green Deal, Farm to Fork, Strategin för biologisk mångfald mfl) samt EU:s handelsavtal
- Genom det nordiska samarbetet

Metoder för hållbara livsmedelssystem

Genom dialogerna har aktörerna kommit med förslag på hur arbetet ska genomföras.

- Kommunicera med goda exempel, både nationellt och globalt
- Samarbeta i hela kedjan och respektera komplexiteten både nationellt och globalt
- Samverka brett mellan aktörer på alla nivåer och med hänsyn till en variation av lösningar, inte minst lokala.
- Forskning- och policyutveckling behövs för evidensbaserade och genomförbara beslut.
- Data- och informationsdelning mellan sektorer ska främjas, trots konkurrensperspektivet.
- Ett ökat helhetsperspektiv behövs vad gäller styrmedel som exempelvis lagstiftning, skat-tepolitik, regelverk mm där hänsyn tas till dess effekter på de tre dimensionerna av hållbarhet.

Några viktiga milstolpar i närtid

Datum	Händelse
2021-2022	Förhandling om CFS Frivilliga riktlinjer för jämställdhet och kvinnors egenmakt i kontexten tryggad livsmedelsförsörjning och nutrition
Januari 2022	Miljömålsberedningen ska redovisa En strategi för minskad klimatpåverkan från konsumtion
Oktober 2021	FN:s konferens om biodiversitet, COP 15
November 2021	FN:s klimatkonferens, COP 26
December 2021	Konferensen "Nutrition for Growth"
April 2022	Förmöte till Stockholm+50 i NYC, USA
Maj 2022	Leverans av Livsmedelsverkets arbete "Syntesarbete om ett hållbart livsmedelssystem"
Juni 2022	Stockholm+50
Mars 2022	Resultatleverans för Miljömålsrådets programområde "Styrmedel för hållbar konsumtion"
2022	Förhandling av rekommendationer baserade på CFS HLPE rapport Främja ungdomars engagemang och anställning i jordbruk och livsmedelssystem
2022	Redovisning av uppdrag åt Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt att med utgångspunkt i SARS- CoV-2-pandemin granska djur-hållning med avseende på risken för uppkomst och spridning av nya smittor mellan djur och människa.
2022	Redovisning av utredning (Dir. 2021:33) för att stärka och effektivisera det svenska arbetet för en ansvarsfull och minskad användning av antibiotika i djurhållningen globalt.
2024	Redovisning av Sidas uppdrag att förstärka arbetet med biologisk mångfald
2024	Mistra Food Future programavslut
2024	Forskningsproposition 2025-2028

Huvudsaklig inriktning för det fortsatta arbetet

De koalitioner som skapats genom toppmötet för livsmedelssystem utgör en viktig del i att fortsatt driva arbetet framåt på global nivå. Sverige har gått med i tre av de koalitioner som har skapats. Dessutom har Sverige beslutat gå med i ett USA-lett klimatinitiativ som inte är knutet till toppmötet men som är av relevans för arbetet med livsmedelssystem.

- Koalition om skolmat: med målet att varje barn till 2030 har möjlighet att få tillgång till ett hälsosamt mål mat varje dag i skolan.
- Koalition om hälsosamma och hållbara dieter: fokus på konsumtionssidan och de utmaningar som finns kopplat till vad vi äter – undernäring, övervikt, brist på/begränsad tillgång till näringsriktig mat.
- Koalition om livsmedelsförluster och matsvinn (FLW): syftar till att genom ökad kunskap om FLW och dess orsaker ska leda till lämpliga insatser så att mer av livsmedelsproduktionen tillvaratas.
- Medverkan i Agriculture Innovation Mission for Climate (AIM for Climate) som syftar till att öka innovation och samarbete för ett klimatpositivt livsmedelssystem.

Genom de nationella dialogerna har följande områden synliggjorts som särskilt relevanta i det fortsatta arbetet:

Gemensam målbild och förbättrad samordning

En tydlig utkomst från dialogerna har varit att den gemensamma målbilden behöver stärkas genom bättre samordning samt tydligare ansvarsfördelning. Detta bekräftas också i rapporten ”Hållbara livsmedelssystem – definition, pågående initiativ och förslag på åtgärder” som Jordbruksverket har presenterat. I dialogerna framkommer att det finns en eftersläpning/diskrepans mellan insatser på mer regional och lokal nivå jämfört med policy, regelverk och annan styrning på statlig nivå. Förbättrad styrning och tydligare och mer samstämmiga regelverk efterfrågas. Detta är av stor betydelse för att underlätta för initiativ från civilsamhälle, i synnerhet mindre resurssvaga aktörer, och privat sektor, men också för att motverka motstridiga målsättningar.

Exempel på regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Livsmedelsverkets arbete inom ramen för Milmålsrådet att koordinera Syntesarbete om ett hållbart livsmedelssystem. Arbetet syftar till att uppnå samsyn om vad som karakteriserar ett hållbart svenskt livsmedelssystem., vilket omfattar flera olika politikområden och en gemensam målbild. Medborgare och företag ska få stöd och vägledning och samverkan och synergier med forskningsprojekt ska främjas. Målgrupp för resultaten är statliga, regionala och kommunala myndigheter, näringsliv och regering. Arbetet pågår under mars 2021 till maj 2022 och ska resultera i tre leveranser:

- Samsyn om vad vi vill få ut från ett hållbart svenskt livsmedelssystem ur de tre hållbarhetsdimensionerna. Utfall och målbild.
- En samlad bedömning av hur befintliga, regering eller riksdag, antagna mål och strategier styr det svenska livsmedelssystemet.
- Struktur för uppföljning av ett hållbart livsmedelssystem.

Åtgärder inom handlingsplan del 2 och 3 för livsmedelsstrategin, pågår till och med 2025.

Tillväxtverket fick inom ramen för handlingsplan 2 i livsmedelsstrategin uppdraget att stärka genomförandet av livsmedelsstrategin och verka för att livsmedelsstrategins mål uppnås genom att samordna och främja samverkan mellan alla aktörer i livsmedelskedjan, både inom näringsliv och myndigheter, på nationell och regional nivå.

Offentlig verksamhet spelar roll

Den offentliga infrastrukturen har visat sig vara central för transformativt arbete. Offentliga måltider kan bidra till tryggad livsmedelsförsörjning och bättre hälsa, har stor potential till stimulerande åtgärder för mer hållbara livsmedelssystem genom bl.a. upphandling och kan även fungera utbildande, inte minst i skolmiljön. Det offentliga är särskilt viktigt i glesbygds-områden där utbudet av hållbara alternativ kan vara begränsat t.ex. när det gäller närproducerat.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Det pågår lagstiftningsarbete om en ändring i regelverk: skyldighet för upphandlande myndigheter och enheter att beakta miljö- och klimathänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn samt människors hälsa och en god djuromsorg vid offentlig upphandling.

Livsmedelsverkets uppdrag att utveckla hållbara offentliga måltider genom Kompetenscentrum för hållbara måltider.

*Flertalet satsningar som beskrivs under nedan rubriker.

Ungdomsperspektiv

Dialogerna och arbetet med toppmötet för livsmedelssystem betonar vikten av att inkludera ungdomars perspektiv i högre utsträckning i syfte att öka deras inflytande över beslut som påverkar deras framtid. Ungas deltagande behöver beaktas redan i inledningsskedet av processer och i systematisk form, inte bara genom ideella insatser. Det poängteras att unga inte är en homogen grupp och att det därför behöver finnas en bredd av möjligheter för påverkan.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Under den frivilliga nationella granskningen av Sveriges genomförande av Agenda 2030 inför HLPF i juli 2021 samarbetade Utrikesdepartementet, Svenska FN-förbundet och LSU – Sveriges ungdomsorganisationer för att samla in ungas röster om hur världen ska nå målen i Agenda 2030 bl.a. genom kampanjen #Jaghöjderösten. Dessutom anordnades en workshop med gymnasieelever från FN-förbundets certifierade FN-skolor, ungdomar engagerade i FN-förbundet samt ungdomar som är engagerade i LSU:s medlemsorganisationer fick diskutera potentiella lösningar på utmaningarna global hälsa, jämställdhet, global jämlikhet samt klimat och biologisk mångfald.

FSS Policy Boot Camp för barn och ungdomar genomfördes i samverkan mellan Cambridge-universitetet, EAT Foundation och Regeringskansliet med fokus på området livsmedelsmiljöer - hur kan man få ungdomar att ändra sina matvanor till att bli mer hälsosamma och hållbara? Det vinnande konceptet har presenterats för statssekreterare Per Callenberg.

Ungdomsrepresentanter vid FN-möten t.ex. vid HLPF juli 2021 där Sverige presenterade sin frivilliga granskning och vid Food System Summit inkl. pre-summit.

Forskning och innovation

Forskningsresultat och innovationer måste bättre nå ut till företag inom lantbruks- och fiskenäringen, i synnerhet små och medelstora. Klyftan mellan forskningsresultat, lokala erfarenheter och implementering behöver överbryggas. Behov finns också i genomförandefasen främst när det gäller kostnader för tillämpning av innovativa lösningar. Forskning kring förädling och ökade mervärden i produktionen har bl.a. lyfts fram i dialogerna.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Ett stort antal satsningar på forskning och innovation med kopplingar till livsmedelssystemet görs i Sverige³. Genom Forsknings- och innovationspropositionen (2020) förstärktes forskning med fokus på de areella näringarna med ytterligare en halv miljard kronor under de närmaste fyra åren. Stöd ges även genom livsmedelsstrategin till Sweden Food Arena som verkar för samverkan för branschen kring behov inom forskning och innovation.

Genom det svenska biståndet finansieras vidare forskning- och innovation med fokus på utveckling, exempelvis det svenska stödet till GGIAR, en internationell forsknings- och innovationsplattform för bekämpning av fattigdom, tryggad livsmedelsförsörjning och nutrition, samt förbättrade naturresurser och ekosystemtjänster: Nuvarande avtalsperiod omfattar ett stöd från Sverige på ca 50 miljoner USD.

Underlätta för konsumenten att göra hållbara val

Att konsumenten har en viktig roll i transformationen mot ett hållbart livsmedelssystem bekräftades vid samtliga dialoger. Samtidigt framgick att frågan är komplex när det gäller ansvarsfördelning och styrning t.ex. i relationen mellan dagligvaruhandeln och konsumenten. Tidig introduktion till hållbara och hälsosamma matvanor lyftes som en viktig faktor t.ex. genom skolmiljön. Samtidigt konstateras att ansvaret inte kan läggas på konsumentledet utan att regelverk och andra incitament som styr utbud är viktiga, såväl som t.ex. sociala normer. Kopplingarna mellan produktion och konsumtion av livsmedel och medborgarnas hälsa är nära sammanlänkade,

---

³ Ett urval: Satsningar inom Livsmedelsstrategin, Nationellt forskningsprogram för livsmedel <https://formas.se/om-formas/vad-vi-gor/nationella-forskningsprogram/livsmedel.html> (samordnas av Formas), Formas centrumbildningar för hållbarhet och konkurrenskraft i livsmedelssystemet <https://formas.se/arkiv/alla-utlysningar/utlysningar/2020-03-19-centrumbildningar-for-hallbarhet-och-konkurrenskraft-i-livsmedelssystemet.html>, MISTRA Food futures <https://www.mistra.org/forskningsprogram/mistra-food-futures/>, SLU Future Food <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/futurefood/>, Vinnova workstream Attraktiv och hållbar mat för hälsa <https://www.vinnova.se/m/strategiska-innovationsprogram/agendor/attraktiv-och-hallbar-mat-for-halsa/>

något som flera aktörer tagit upp i dialogerna. Samverkan mellan aktuella politikområden, med tillhörande insatser, kan stärkas och ansvarsfördelning tydliggöras.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Uppdrag till Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten att ta fram förslag till nationella mål och indikatorer för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Uppdrag till Livsmedelsverket att ta fram förslag till ursprungsmärkning av kött på restaurang och i storhushåll.

Uppdrag till Livsmedelsverket att vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bl.a. genom informationsspridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel.

Uppdrag till Livsmedelsverket att skapa förutsättningar för en överenskommelse för sänkt salt- och sockerhalt i livsmedel genom frivilliga insatser från branschen med huvudsaklig fokus på barn och unga.

Konsumentverket har i uppdrag att identifiera hinder för en hållbar konsumtion. Konsumentverket har även i uppdrag att främja spridning och vidareutveckling av information om miljömässigt hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi.

Stärka lönsamheten för hållbar produktion och förbättra villkoren för primärproduktionen

En mycket stark signal har varit behovet av att erkänna värdet av de ekosystemtjänster som lantbrukare levererar (både nationellt och internationellt). Incitamenten för en omställning till hållbar produktion behöver stärkas och det måste bli lönsamt och attraktivt. Utmaningar finns kring arbetsvillkor och generationsskifte bl.a. när det gäller praktiska hinder som semester/ersättning, barnomsorg osv. för en socialt hållbar vardag. Särskilt viktigt är det att skapa goda förutsättningar som gör lantbruket attraktivt för unga. I det ingår även att satsa på ut-bildning och kompetensutveckling – gärna med systemfokus, inte bara produktion - såväl som att underlätta för dem som väljer en ny karriär inom lantbruket och möjligheter till livslångt lärande.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Den gemensamma europeiska jordbrukspolitiken (CAP) går in i en ny period från 2023. Den strategiska planen som tas fram för den nya perioden ska stärka företagens konkurrenskraft och lönsamhet och fortsatt bidra till att nationella miljö- och klimatmål kan nås.

Uppdrag till Tillväxtverket om att identifiera regler som försämrar konkurrenskraften, tillväxtmöjligheterna eller innovationsförmågan för företagen i livsmedelskedjan och identifiera eventuella brister i transparens och tillämpning av regelverken.

Uppdrag till Tillväxtverket att uppdatera uppgifter om myndighetskontakter digitalt, bl.a. genom att skapa tjänster för sammanhållna guidade processer, samt att ta fram tjänster för att effektivisera och förenkla för företag inom livsmedelskedjan att anmäla eller ansöka om tillstånd för miljöpåverkande verksamhet, för att ge förutsättningar för en effektiv och snabb ärendehandläggning.

Uppdrag till Tillväxtverket att analysera och bidra till att kompetensförsörjningsinsatser kommer till stånd inom livsmedelskedjan för att uppnå en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja.

Flertalet satsningar genom Landsbygdsprogrammets bl.a. satsning på arbetsmiljö ”Samlad kraft för ett säkert och attraktivt lantbruk”.

Cirkulära system och återvinning

I dialogerna framkom att det finns stor potential i utvecklingen av cirkulära system, bl.a. för en mer resurseffektiv livsmedelskedja, men att området präglas av otydlighet kring regelverk, inklusive på skatteområdet. Inom området matsvinn har arbetet kommit längst men för andra former av resurser samt affärsmodeller finns behov av ytterligare analys och diskussion.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Strategin ”Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige” och handlingsplanen för omställning av Sverige. Livsmedel är utsett av regeringen som en prioriterad ström.

Uppdrag till Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket för minskat matsvinn utifrån den nationella handlingsplanen för halverat matsvinn.

Uppdrag till Naturvårdsverket om bioavfall (matavfall) för att utforma krav på utsortering och biologisk behandling av matavfall m.m.

Uppdrag till Miljömålsberedningen (M2010:04) om en strategi för minskad klimatpåverkan från konsumtion.

Regeringen har också nyligen antagit nya svenska etappmål. Två etappmål för minskat matsvinn, ett etappmål om matavfall, ett etappmål om förpackningar, två etappmål om minskad användning av växtskyddsmedel och biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper och ett etappmål om dioxiner⁴.

Svensk konsumtions påverkan globalt och matens rätta pris

Svensk konsumtion har stora effekter globalt samtidigt som kunskapen om denna påverkan är relativt låg. Det kan också konstateras att frågan är mycket komplex med en rad olika målkonflikter. Den mat vi konsumerar har kostnader utöver den ordinarie prissättningen i form av påverkan på klimat, miljö och hälsa och de negativa konsekvenser för fattigdomsbekämpning som detta kan innebära. Hänsyn till dessa kostnader behöver tas i prissättningen, samtidigt som hänsyn också måste tas till de allra mest utsatta både i Sverige och globalt som kan påverkas, bl.a. socioekonomiskt, av denna prisomställning. Inkludering i beslutprocesser är därför centralt. Styrmedel, investeringar och andra finansiella instrument samt t.ex. certifieringar kan få en betydelsefull roll i en sådan reglering. Olika tillvägagångssätt som leder till ett hållbart lantbruk, med alla tre dimensioner av hållbarhet väl balanserade, bör främjas. Agroekologi lyfts i dialogerna fram som ett exempel på ett sådant tillvägagångssätt. One health, inklusive bekämpning av AMR, är avgörande.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Inom ramen för CAP kommer åtgärder genomföras riktat mot mål nio i CAP, ”Säkra, näringsrika och hållbara livsmedel, matsvinn samt djurskydd”. Det handlar bland annat om djurvälferdsersättningar och olika former av projektmedel. Genom satsningar på geografiska ursprungsbezeichnungar ökar möjligheterna för konsumenter att genomföra aktiva val och produkters mervärde kan kanaliseras tillbaka till producenterna.

⁴ www.miljomal.nu

Flertalet satsningar inom One health och AMR bl.a. genom en uppdaterad strategi för arbetet mot antibiotikaresistens, myndighetsuppdrag⁵, utredningar t.ex. utredning (dir. 2021:33) för att stärka och effektivisera det svenska arbetet för en ansvarsfull och minskad användning av antibiotika i djurhållningen globalt, bidrag från biståndsbudgeten till den globala förvaltningsfonden (AMR MPTF) för tvärsektorielt arbete med att motverka AMR globalt, och i internationella samarbeten bl.a. med FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) och FN:s atomenergiorgan (IAEA). Dessutom ingår socialminister Lena Hallengren i FN:s One Health Global Leaders Group med uppdrag att främja globala kraftanstängningar för att minska antibiotikaresistens, bland annat i livsmedelssystemen.

Uppdrag till Kommerskollegium och Vinnova om att inrätta ett rådgivande organ för att främja innovativ och klimatfokuserad standardisering för ökad enhetlighet och tydlighet i syfte att öka hastigheten i klimatomställningen.

Sida genomför en lärande utvärdering i syfte att se över hur Sida arbetar med tryggad livsmedelsförsörjning med sikte på att stärka systemperspektivet.

Fördelning och rättvisa

För att säkerställa rätten till mat samt rätten till hälsa krävs en holistisk ansats till tryggad livsmedelsförsörjning där mat, hälsa, jämlikhet, jämställdhet, biologisk mångfald, miljö och klimat adresseras på ett integrerat vis. Det innefattar bl.a. att verka för att kvinnors roll i tryggad livsmedelsförsörjning stärks, särskilt som kvinnliga bönder står för en stor del av livsmedelsproduktionen och dessutom är extra sårbara för klimatförändringar. Säkerställande av inkludering av unga och urfolk krävs för att nå rättvisa livsmedelssystem. En fungerande rättsstat är viktig i alla miljöer för en fungerande marknad och värnandet av olika rättigheter. Säker tillgång till mark, vatten och andra naturresurser, inflytande och delaktighet, tillgång till finansiella stöd och tjänster, utbildning och kompetensutveckling är centrala behov som behöver tillgodoses.

---

⁵ Uppdrag åt Folkhälsomyndigheten och Statens jordbruksverk att gemensamt ansvara för en nationell samverkansfunktion för arbetet mot antibiotikaresistens, uppdrag åt Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Folkhälsomyndigheten och Läkemedelsverket för att stärka tillgång till äldre antibiotika, Uppdrag åt Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt att bedöma nationella behov avseende djurens hälso- och sjukvård vid en kris eller höjd beredskap, uppdrag åt Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt att med utgångspunkt i SARS-CoV-2-pandemin granska djurhållning med avseende på risken för uppkomst och spridning av nya smittor mellan djur och människa.

Regeringens insatser/pågående eller nyligen beslutade åtgärder

Bidrag till framtagande av frivilliga riktlinjer för jämställdhet och kvinnors egenmakt i kontexten tryggad livsmedelsförsörjning och nutrition. Stöd för hälsa-mat-klimat-agendan genom EAT Foundation och WHO. Sidas stöd till lantbruk, vattenbruk och fiske uppgick till närmare 1,4 miljarder kronor 2019. En tredjedel av stödet hade miljö som huvudsyfte, och drygt 40 procent av stödet gick till jordbruksutveckling. Sida fokuserar på småskaligt lantbruk.

Regeringen gav i oktober 2020 ett särskilt uppdrag till Sida att förstärka och fördjupa sitt ar-bete med biologisk mångfald – det gäller bl.a ett integrerat arbetssätt där kopplingarna mellan t.ex. livsmedelsförsörjning och biologisk mångfald ligger i grunden.

Regeringen reviderade i oktober 2020 strategin för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom hållbar ekonomisk utveckling 2018-2022, för att förstärka Sveriges långsiktiga arbete för tryggad livsmedelsförsörjning. Omfattande stöd bl.a. till de tre Rombaserade FN-organen FAO, WFP och IFAD, bl.a. i form av kärnstöd respektive medlemsavgift till ordinarie verksamhet samt mer riktat stöd för bl.a. rehabilitering av odlingsmark, hållbart jordbruk (t.ex. genom Forest and Farm Facility), rätten till mark med fokus på urfolk och lokala samhällen (t.ex. genom the Tenure Facility), öka motståndskraften hos lokala odlare (t.ex. genom Oxfam Novib) och jämställdhet (t.ex. genom Rural women's economic empowerment).

Annex 1

Jordbruksverkets sammanställning av pågående offentliga och andra initiativ

Tabell 1 Pågående initiativ från civilsamhälle och privat sektor⁶

		Social hållbarhet			Ekonomisk hållbarhet	Miljömessig hållbarhet		
		Djurvälfärd	Folkhälsa	Arbetsvillkor		Klimat	Biologisk mångfald	Resurs-effektivitet
Primärproduktion	Arla Foods handlingsplan							
	Axfoundation - 5 ton grön fisk i disk							
	Axfoundation - Antibiotikakriterierna							
	Axfoundation - Framtidens mat							
	Greppa Näringen							
	HKScans Gärdstartiv							
	Lantbrukarnas Dataplattform							
	Lantbrukets färdplan för fossilfri konkurrenskraft							
	Lantmännens rapport Framtidens jordbruk							
	LRF:s hållbarhetsmål							
	Matfiskodlarnas Code of practice							
	Pollinera Sverige							
	Projektet Akvacirkulär							
	Projektet KLOK							
	Scanoats							
	Svenska köttföretagens handlingsplan gris, nöt och lam							
	Svensk Fågels Djurskyddsprogram							
	Svensk kolinlagring							
	Tillväxtbolaget							
Livsmedels-industri	DLF:s Plastinitiativ							
	DLF:s Transportinitiativ							
	Dryckesbranschens Klimatinitiativ							
	International Coffee Partners och Coffee&Climate							
	Livsmedelsföretagens hållbarhetsmanifest							
Handel	Coops hållbarhetsdeklaration							
	Hållbara Restauranger							
	ICA:s framtidsrapport Matrevolutionen							
	Matmissionen							
	Resvinn							
	Svensk Dagligvaruhandels branschöverenskommelser							
SVDH - Fossilfri dagligvaruhandel								
Branschövergripande	Agroväst							
	Baltic stewardship Initiative							
	Foodhills							
	Hagainitiativ							
	Hållbar livsmedelskedja							
	Krinova							
	Nationell överenskommelse för minskat matsvinn							
	Organic Sweden							
	Svenska Retursystem							
	Svenska sojodialogen							
	Sweden Food Arena							
	Vreta Kluster							
	Växtbaserat Sverige							
WWF:s fiskguide, köttguide och vegoguide								

Tabell 2. Insatser av offentlig sektor för hållbara livsmedelssystem

Åtgärder för att stödja företag
Verksamt.se
Kemikalieinspektionens webbaserade verktyg PRIO
Klimatklivet
Livsmedelsverkets verktyg för klimatanalys samt klimatanpassning för dricksvattenproducenter.
Matlust
SAMLA Sverige (SAMutveckling av Livsmedelsbranschens Acceleration)
SLUs avelsarbete med regnbågsfisk och röding samt Jordbruksverkets främjande av vattenbruk
Kompetenscentrum Företagsledning vid SLU

Åtgärder för att stödja konsumenter
Konsumentverkets rapporter t.ex. Hållbara val av kött, skolmaterial, märkningsguide m.m.
Livsmedelsverkets kostråd "Hitta ditt sätt", som integrerar miljöaspekter
Livsmedelsverkets webb om miljösmarta matval
Livsmedelsverkets Nyckelhålsmärkning
Livsmedelsverkets och Konsumentverkets klimatberäknade matsedel
Livsmedelsverkets webb om hur man kan minska sitt matsvinn
Skolmaterialen MatRätt, Bonden i skolan och Urban och Ruralia (SJV och LRF)
Vinnova-finansierade projektet Redusalt
RISE databas för jämförelser mellan produkters klimatpåverkan

⁶ Efter att tabellen publicerats har initiativet Uppförandekod för hållbarhet i livsmedelsbranschen tillkommit

Utveckling och tillämpning av befintliga styrmedel

Datinsamling och rapportering

SVA:s och Folkhälsomyndighetens årliga rapportering över resistensläge och antibiotikaförbrukning

SVA:s årliga rapportering om övervakning av smittsamma sjukdomar hos djur och människor

Folkhälsomyndighetens enkätundersökningar Hälsa på lika villkor och Miljöhälsoenkäten

HaVs rapporter om hållbarhet, hållbart nyttjande förvaltning av vattenresurser m.m.

Konsumentverkets kartläggningar av metoder att förändra matvanor och olika typer av styrmedel

Konsumentverket uppdaterar regelbundet rapporten Konsumenterna och miljön

Livsmedelsverket genomför regelbundet nationella matvaneundersökningar

Strategier och utvärderingar

Folkhälsomyndighetens samverkansprojekt om "Hälsa som drivkraft i miljömålen och för hållbar utveckling"

HaVs och Jordbruksverkets strategi för fiske och vattenbruk samt sektorsspecifika handlingsplaner

Havs arbete med spårbarhet inom fiske/vattenbruk

HaVs, Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetets projekt CAP & hållbarhet

Livsmedelsverket har 2020 startat projektet "Mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion"

Jordbruksverkets åtgärdsplan för ekologisk jordbruksareal och ekologisk konsumtion i offentlig sektor

Miljömålsrådet driver projekt som rör hållbara livsmedelssystem

Kemikalieinspektionens förslag till regeringen om tre nya etappmål för farliga ämnen

Myndigheternas handlingsplaner för klimatanpassning

Kommuner och regioner

Hållbarhetskollen (SKR)

SKR:s utvecklingsprogram KlimATval för offentliga aktörer om hållbara matval

Kommunikations- och utbildningsprojektet Glokala Sverige (drivs av SKR och Svenska FN-förbundet)

Den öppna databasen Kolada, för kommuners och regioners uppföljning av Agenda 2030 målen

Insatser som rör hållbarhet och offentliga måltider

Livsmedelsverket driver ett nationellt kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg

Upphandlingsmyndigheten ger stöd kring hållbar upphandling av livsmedel och måltidstjänster

Livsmedelsverkets och Vinnovas "Ett nytt recept för skolmåltiden"

Landsbygdsnätverket driver projektet MATtanken för att bidra till hållbara offentliga måltider

Måltid Sverige är ett nav för den offentliga måltiden och bygger på regional samverkan

Regionala initiativ för att främja hållbara offentliga måltider

Nya insatser

Naturvårdsverkets satsning PRINCE

Naturvårdsverkets projekt "Nudge för naturen – fungerar det?"
SLUs studie om Styrmedel för hållbar matkonsumtion
Delegationen för cirkulär ekonomi vid Tillväxtverket

Samordning och tvärgående initiativ

Tillväxtverkets uppdrag att stärka genomförandet av livsmedelsstrategin
Länsstyrelsernas och regionernas livsmedelsstrategier
Tillväxtverkets uppdrag om hållbar utveckling inom det regionala tillväxtarbetet
Folkhälsomyndighetens och Jordbruksverkets samverkansfunktion för arbete mot antibiotikaresistens
Jordbruksverkets kompetenscentrum och strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket.
Växtskyddsrådet som drivs gemensamt av Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen
SLU Swedish center for animal welfare (SCAW) och Vetenskapliga rådet för djurskydd
SLU Grogrund - centrum för växtförädling av livsmedelsgrödor
SVA:s arbete med livsmedelssäkerhet och hållbarhet från foder och vatten till säkra livsmedel
Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI
Nationellt expertråd för klimatanpassning
Regeringens samverkansprogram för näringslivets klimatomställning
Folkhälsomyndighetens och SKRs webbplats kring social hållbarhet
RISE nätverk Mat och miljö
Handlingsplanen "Fler gör mer" och överenskommelsen "Samarbete för minskat matsvinn"
Jordbruksverkets forum Råd för hållbar produktion och konsumtion av livsmedel
Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om
Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademiens projekt Hållbar vattenförsörjning
Flera myndigheter jobbar med metoder kring hållbarhetsbedömning och stärkt helhetsperspektiv

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2018/2018-more-to-do-more-action-plan-for-food-loss-and-food-waste-reduction-by-2030>

Nationella kostråd https://www.livsmedelsverket.se/bestall-ladda-ner-material/sok-publikationer/broschyr/hitta_ditt_satt

[Råd om bra matvanor - risk- och nyttohanteringsrapport.](#)

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/rapporter/2015/rapp-5-hanteringsrapport-slutversion.pdf>

Annex 2

Dialograpporter

- [Rapport från nationell dialog 25 januari](#)
- [Rapport från regional dialog i Södertälje 24 mars](#)
- [Rapport från regional dialog i Härnösand 26 mars](#)
- [Rapport från dialog om social hållbarhet 20 april](#)
- [Rapport från dialog med fokus på Action track 4: Främja jämställda livsmedelssystem, 29 mars](#)
- [Rapport från dialog med fokus på Action track 5: Tryggad livsmedelsförsörjning, konflikt och resiliens, 29 april](#)
- [Rapport från dialog med fokus på Action track 3: Att stärka naturpositiv livsmedelsproduktion – för människorna och planeten, 11 maj](#)